

УПОВНОВАЖЕНИЙ ІЗ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ

провулок Музейний, 12, м. Київ, Україна, 01001, тел. (044) 256-60-84,
e-mail: info@mova-ombudsman.gov.ua, сайт: <https://mova-ombudsman.gov.ua>

№ 791/4.2-03/1/У від 23.03 2021 р.
на № _____ від _____ 20__ р.

Харківська міська рада
пл. Конституції, 7, м. Харків,
61003

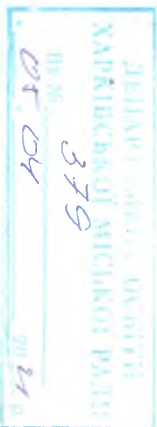
Про застосування державної мови
в закладах освіти в рамках
освітнього процесу та під час
виконання службових обов'язків
керівниками закладів освіти всіх
форм власності та педагогічними
працівниками

До мене як до Уповноваженого із захисту державної мови надходить багато скарг та звернень щодо порушень Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (далі – Закон) у частині застосування державної мови в освітньому процесі в закладах дошкільної та загальної середньої освіти, що перебувають у комунальній власності територіальної громади міста Харкова, зокрема харків'яни просять допомогти в усуненні практики ігнорування застосування державної мови керівниками та педагогічними працівниками закладів освіти під час виконання ними службових обов'язків, а також щодо захисту прав громадян на здобуття їхніми дітьми дошкільної та загальної середньої освіти державною мовою.

Відповідно до підпункту 2 пункту «а» статті 32 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до відання виконавчих органів міських рад належать повноваження щодо забезпечення здобуття повної загальної середньої, професійно-технічної освіти у державних і комунальних загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах, вищої освіти у комунальних вищих навчальних закладах, створення необхідних умов для виховання дітей, молоді, розвитку їх здібностей, трудового навчання, професійної орієнтації, продуктивної праці учнів, сприяння діяльності дошкільних та позашкільних навчально-виховних закладів, дитячих, молодіжних та науково-просвітницьких організацій.

Крім того, Міністерство освіти і науки України у листі від 17 вересня 2019 року № 1/9-581 зазначило, що державна мова має використовуватися в рамках освітнього процесу, під час проведення навчальних занять (крім занять з навчальних предметів, які згідно з освітньою програмою закладу освіти

Вх. № 7132/03-21 від 29.03.2021

викладаються іноземними мовами або мовами корінних народів і національних меншин), у спілкуванні вчителів, викладачів, іншого персоналу закладів освіти як зі здобувачами освіти (вихованцями), так і між собою.

З огляду на це прошу вжити додаткових організаційних, інформаційних та інших заходів по забезпеченню виконання **місцевими органами управління освітою та закладами освіти**, що перебувають у комунальній власності територіальної громади міста Харкова, вимог Закону щодо обов'язкового застосування державної мови керівниками та педагогічними працівниками закладів освіти в рамках освітнього процесу та під час виконання службових обов'язків, та довести до відома зазначених суб'єктів Інформацію Уповноваженого із захисту державної мови щодо норм Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та інших законів, які стосуються обов'язкового застосування державної мови у діяльності закладів освіти всіх форм власності, що додаються.

Про прийняті рішення та вжиті заходи прошу поінформувати мене в 30-денний термін.

Додаток: Інформація, на 3 арк.

**Уповноважений
із захисту державної мови**

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke at the bottom.

Тарас КРЕМІНЬ

**Інформація Уповноваженого із захисту державної мови щодо норм
Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як
державної» та інших законів, які стосуються обов'язкового застосування
державної мови у діяльності закладів освіти всіх форм власності**

1. Відповідно до частини першої статті 21 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (далі – Закон) та відповідно до частини першої статті 7 Закону України «Про освіту» **мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова.** У цій самій статті Закону зазначено, що держава гарантує кожному громадянину України право на здобуття формальної освіти на всіх рівнях (дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої), а також позашкільної та післядипломної освіти державною мовою в державних і комунальних закладах освіти.

Згідно з пунктами 13, 14 та 16 частини першої статті 9 Закону **володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків зобов'язані** керівники закладів освіти всіх форм власності, педагогічні, науково-педагогічні і наукові працівники, крім іноземців чи осіб без громадянства, які запрошені до закладів освіти та/або наукових установ та працюють на тимчасовій основі як наукові, педагогічні, науково-педагогічні працівники або викладачі іноземної мови, посадові та службові особи підприємств, установ і організацій державної і комунальної форм власності.

2. Відповідно до частини першої статті 12 Закону робочою мовою діяльності підприємств, установ та організацій державної і комунальної форм власності, у тому числі мовою засідань, заходів, зустрічей та мовою робочого спілкування, є державна мова.

3. Відповідно до частини першої статті 5 Закону України «Про повну загальну середню освіту» мовою освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти є державна мова. У частині другій цієї статті зазначено, що кожному учневі гарантується право на здобуття повної загальної середньої освіти державною мовою в державних, комунальних і корпоративних закладах освіти, що забезпечується шляхом організації викладання всіх навчальних предметів (інтегрованих курсів) державною мовою, крім випадків, визначених цим Законом.

Відповідно до частини першої статті 15 цього Закону виховний процес у закладах освіти є невід'ємною складовою освітнього процесу і має ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях, культурних цінностях Українського народу, цінностях громадянського (вільного демократичного) суспільства, принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини і громадянина, принципах, визначених Законом України «Про освіту».

Педагогічні працівники зобов'язані використовувати державну мову в освітньому процесі, як це зазначено у частині третій статті 22 цього Закону.

4. Також частина перша статті 7 Закону України «Про позашкільну освіту» визначає загальні вимоги до мови позашкільної освіти. Такою мовою навчання і виховання у позашкільній освіті визначена державна (українська) мова. Разом з тим, частина друга цієї статті визначає, що особливості застосування мов у позашкільній освіті визначає Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Особливості використання мов в окремих видах та на окремих рівнях освіти визначаються спеціальними законами.

Законами України «Про освіту» та «Про позашкільну освіту» порівняно із Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» інших особливостей використання державної мови під час здійснення

навчально-виховного процесу у закладах позашкільної освіти, зокрема, приватних, не встановлено.

Крім того, Міністерство освіти і науки України у листі від 17 вересня 2019 року № 1/9-581 зазначило, що державна мова має використовуватися в рамках освітнього процесу, під час проведення навчальних занять (крім занять з навчальних предметів, які згідно з освітньою програмою закладу освіти викладаються іноземними мовами або мовами корінних народів і національних меншин), у спілкуванні вчителів, викладачів, іншого персоналу закладів освіти як зі здобувачами освіти (вихованцями), так і між собою.

Водночас слід звернути увагу на те, що відповідно до статті 10 Закону України «Про освіту» позашкільна освіта є невід'ємним складником системи освіти.

Відповідно до пунктів 18 та 27 частини першої статті 1 Закону України «Про освіту» дії суб'єкта освітньої діяльності-фізичної особи, закладу освіти, підприємства, установи, організації, спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання, є освітніми послугами. Тому на навчально-виховний процес у закладах позашкільної освіти, а також на інших суб'єктах, зазначених у статті 14 Закону України «Про освіту», поширюються в тому числі норми Закону України «Про захист прав споживачів», а також Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» в частині використання державної мови у сфері обслуговування споживачів.

Зокрема, пункт 4¹ частини першої статті 4 Закону України «Про захист прав споживачів» надає та гарантує споживачеві право на обслуговування державною мовою відповідно до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

З 16 січня 2021 року набирає чинності стаття 30 Закону, яка стосується використання державної мови у сфері обслуговування споживачів, відповідно до норм якої **мовою обслуговування споживачів в Україні є державна мова**. Підприємства, установи та організації всіх форм власності, фізичні особи-підприємці, інші суб'єкти господарювання, що обслуговують споживачів, здійснюють обслуговування та надають інформацію про товари (послуги), у тому числі через інтернет-магазини та інтернет-каталоги, державною мовою. **Інформація про товари та послуги на території України надається державною мовою**. Виробники (виконавці, продавці) в Україні всіх форм власності надають споживачам інформацію про вироби (товари), роботи чи послуги державною мовою. Інформація про вироби (товари), роботи чи послуги доводиться до відома споживача в порядку, у спосіб та в обсязі, що визначені Законом України «Про захист прав споживачів».

Виходячи з вищевикладеного, з 16 січня 2021 р. будь-яка особа має право вимагати здійснення навчально-виховного процесу державною мовою, у тому числі у гуртках та секціях, незалежно від форми власності закладу позашкільної освіти, у якому діє такий гурток або секція.

5. Частиною шостою статті 27 Закону визначено, що **інтернет-представництва (у тому числі веб-сайти, веб-сторінки в соціальних мережах) підприємств, установ і організацій державної і комунальної форм власності виконуються державною мовою**. Версія інтернет-представництва державною мовою повинна мати не менше за обсягом та змістом інформації, ніж іншомовні версії, та завантажуватись за замовчуванням для користувачів в Україні (зазначена норма набирає чинності з 16.07.2022).

6. Відповідно до статті 13 Закону **мовою локальних актів, що регулюють діяльність підприємств, установ та організацій державної і комунальної форм власності, є державна мова**. Підприємства, установи та організації державної і

комунальної форм власності беруть до розгляду документи, складені державною мовою, крім випадків, визначених Законом. Відповіді на звернення фізичних та юридичних осіб до підприємств, установ та організацій державної і комунальної форм власності надаються державною мовою, якщо інше не встановлено Законом.

Згідно із нормами статей 37 та 38 Закону **мовою листування юридичних осіб, зареєстрованих в Україні, з підприємствами, установами та організаціями державної і комунальної форм власності в Україні є державна мова. На звернення, викладені державною мовою, юридичні особи, зареєстровані в Україні, надають відповідь державною мовою.**

7. Також звертаю увагу на те, що відповідно до статті 28 Закону **інформація для загального ознайомлення (оголошення, зокрема ті, які містять публічну пропозицію укласти договір, покажчики, вказівники, вивіски, повідомлення, написи та інша публічно розміщена текстова, візуальна і звукова інформація, що використовується або може використовуватися для інформування необмеженого кола осіб про товари, роботи, послуги, певних суб'єктів господарювання, посадових, службових осіб підприємств або органів державної влади, органів місцевого самоврядування) подається державною мовою, якщо інше не встановлено Законом.**

8. Відповідно до частини першої статті 29 Закону **мовою публічних заходів є державна мова.** Публічними заходами є, зокрема, збори, конференції, мітинги, виставки, навчальні курси, семінари, тренінги, дискусії, форуми, інші заходи, доступні або відкриті для учасників таких заходів вільно чи за запрошенням, за плату чи безоплатно, постійно, періодично, одноразово або час від часу, що організуються повністю або частково органами державної влади, органами місцевого самоврядування, державними установами, організаціями, а також суб'єктами господарювання, власниками (засновниками, учасниками, акціонерами) яких є держава або територіальна громада незалежно від частки цієї власності.

9. Відповідно до статті 20 Закону **трудові договори в Україні укладаються державною мовою, що не перешкоджає сторонам трудового договору використовувати його переклад.**

10. Відповідно до статті 32 Закону **мовою реклами є державна мова.**

11. Відповідно до частин третьої та четвертої статті 27 Закону **у роботі органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій державної і комунальної форм власності використовуються винятково комп'ютерні програми з користувацьким інтерфейсом державною мовою. Під час закупівлі комп'ютерних програм для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій державної і комунальної форм власності обов'язковою умовою є наявність користувацького інтерфейсу державною мовою.**